

**Загальноекономічний прогноз економічного розвитку сільських територій
Старосамбірського району Львівської області
(Аналітична записка)**

В аналітичній записці окреслено й обґрунтовано пріоритети в регіональній політиці економічного розвитку сільських територій на засадах, апробованих і використовуваних у країнах ЄС, наведені заходи ефективної аграрної політики, визначено основні фактори, що обмежують конкурентоспроможність аграрного сектора економіки. Проведено прогнозування різних варіантів зміни темпів і пропорцій розвитку сільських територій Старосамбірського району Львівської області. Покроково пояснено методичні засади алгоритму здійснення загальноекономічного прогнозу економічного розвитку сільських територій. Застосована методика може бути використана для інших адміністративних районів областей України.

В умовах необхідності прискорення економічного розвитку сільських територій особливо важливим є прогнозування різних варіантів зміни темпів і пропорцій розвитку розширеного виробництва на сільських територіях з урахуванням інерційності економічних процесів. Прогнозування різних ситуацій економічного розвитку дозволяє прослідкувати різні альтернативи розвитку сільських територій, а дослідження інерційності в розвитку суспільного виробництва дозволяє визначити реальність цих альтернатив розвитку в найближчій і більш віддаленій перспективі.

Основними завданнями моделювання економічного розвитку сільських територій району є визначення показників, які характеризують рівень її розвитку, вибір методичних прийомів визначення їх динаміки та трендів зміни на протязі прогнозного періоду.

Можуть розглядатися два типи прогнозів: загальноекономічні прогнози розвитку регіональної системи в цілому і прогнози розвитку окремих галузей і

сфер регіонального господарства.

Основою загальноекономічних прогнозів є розробка сценаріїв перспективного розвитку, в основу яких повинні бути покладені вірогідні ситуації майбутнього розвитку регіональної системи.

В рамках загальноекономічного прогнозу повинні визначатись найбільш загальні показники, які можуть служити орієнтирами для подальшої розробки окремих програм розвитку.

Показники, які характеризують економічний розвиток сільських територій району, повинні відповідати наступним вимогам: їх кількість не повинна бути дуже великою, і в той же час показники повинні максимально точно і повно відображати процес і його результати; повинні бути співрозмірні в часі та просторі і погоджуватись з існуючою практикою і конкретними прогнозними завданнями на різних народногосподарських рівнях; не повинні містити повторного рахунку одних і тих же елементів; відповідати стандартам системи національних рахунків, адаптованих до умов вітчизняної економіки; повинні становити узгоджену систему.

Перелік показників економічного розвитку, які найбільш повно і системно характеризують економічний стан та перспективи розвитку сільських територій району наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Основні показники економічного розвитку сільських територій району

№ п/п	Показники
1.	Продукція сільського господарства, млн. грн.
2.	Поголів'я великої рогатої худоби, тис. голів
3.	М'ясо усіх видів у забійній вазі, т
4.	Середньорічна кількість найманих працівників, тис. осіб
5.	Кількість найманих працівників у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві, тис. осіб
6.	Виробництво зернових, тис. ц
7.	Виробництво картоплі, тис. ц

8.	Виробництво овочей, тис. ц
9.	Виробництво плодів та ягід, тис. ц
10.	Продукція рослинництва, млн. грн.
11.	Продукція тваринництва, млн. грн.
12.	Поголів'я свиней, тис. голів
13.	Поголів'я овець та кіз, голів
14.	Інвестиції в сільське господарство, мисливство, лісове господарство, рибальство, млн. грн.
15.	Виробництво молока, т
16.	Виробництво яєць, тис. шт.
17.	Виробництво вовни, ц
18.	Кількість фермерських господарств, од.

Для прогнозування окремих показників економічної системи і визначення тенденцій їх розвитку в майбутньому найбільш часто використовуються методи екстраполяції часових рядів даних, які базуються на продовженні дії закономірностей (тенденцій), що склалися у перед прогнозний період, на майбутнє.

Використання таких методів передбачає, що основні фактори і тенденції минулого періоду збережуться на період прогнозу.

У даному випадку проведемо розрахунок прогнозних значень показників на основі трьох методів екстраполяції, зокрема: середнього коефіцієнта росту, середнього абсолютного приросту і екстраполяції трендів.

Розрахунок прогнозних значень показників економічного розвитку Старосамбірського району здійснювався за трьома методами.

На основі середнього коефіцієнта росту \bar{k}_p .

$$\bar{k}_p = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}},$$

де n – кількість років заданого часового ряду.

У цьому випадку прогнозне значення показника дорівнює:

$$\bar{y}_{n+T} = y_n * \bar{k}_p^T,$$

де T – кількість років, що відповідає горизонту прогнозування.

На основі середнього абсолютного приросту. Використовуючи дані

базисного року, середній абсолютний приріст складатиме:

$$\overline{\Delta y} = \frac{y_n - y_1}{n - 1}.$$

У цьому випадку прогнозне значення показника дорівнює:

$$\overline{y}_{n+T} = y_n + \overline{\Delta y} * T$$

Відповідним чином визначаємо прогноз показників на період до 2023 року.

На основі екстраполяції трендів. Прогнозне значення показників розвитку можна одержати з допомогою залежності, яка має назву рівняння тренда:

$$y = f(t) + \varepsilon_t,$$

де $f(t)$ – детермінована компонента процесу (в нашому випадку зміни відповідного показника соціально-економічного розвитку в часі t);

ε_t – стохастична компонента процесу,

Тобто ця залежність складається з двох частин: детермінованої, яка формується під впливом врахованих відомих факторів, і випадкової, яка виникає в результаті випадкових неврахованих факторів.

Компонента $f(t)$ може бути описана рядом залежностей – лінійною, квадратичною, степеневою експоненційною, гіперболічною, і будується на основі часового статистичного ряду “передісторії”, причому вид залежності вибирається згідно характеру зміни значень показників за період “передісторії”.

Якщо умови, які визначають тенденцію розвитку у минулому, не зазнають значних змін в майбутньому, то розрахунок прогнозу можна здійснити на основі екстраполяції тренда, тобто на основі побудованого рівняння

$$y = f(t)$$

причому прогнозне значення y_{n+m} показника на останній рік прогнозного періоду (горизонту) визначається як значення функції $f(t)$ при $t=n+m$, де n – кількість років заданого часового ряду (“передісторії”), m – кількість років прогнозного періоду (горизонту прогнозу), тобто

$$Y_{n+m} = f(n+m)$$

Випадкова компонента ε , необхідна для уточнення (коректування) прогнозних значень.

Числові значення показників для прогнозного періоду 2016-2023 рр. по роках одержуються шляхом підстановки відповідного порядкового номера року $n+1, n+2, \dots, n+m$ прогнозного періоду в одержане для показника рівняння тренда, де m – кількість років прогнозного періоду. В нашому випадку $m=8$.

Таблиця 2

Прогноз основних показників економічного розвитку сільських територій
Старосамбірського району, розрахований на основі середнього коефіцієнта
росту

№ п/п	Показники	Роки							
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1.	Продукція сільського господарства, млн. грн.	349,67	364,97	380,95	397,63	415,03	433,20	452,17	471,96
2.	Поголів'я великої рогатої худоби, тис. голів	9,84	9,31	8,81	8,34	7,89	7,47	7,07	6,69
3.	М'ясо усіх видів у забійній вазі, т	4952,68	4931,45	4910,30	4889,25	4868,30	4847,43	4826,64	4805,95
4.	Середньорічна кількість найманих працівників, тис. осіб	5,98	5,67	5,38	5,10	4,84	4,59	4,36	4,13
5.	Кількість найманих працівників у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві, тис. осіб	0,22	0,21	0,20	0,19	0,18	0,17	0,16	0,15
6.	Виробництво зернових, тис. ц	231,86	259,71	290,91	325,85	364,98	408,82	457,92	512,93
7.	Виробництво картоплі, тис.	1172,41	1351,84	1558,72	1797,27	2072,32	2389,47	2755,16	3176,81

	ц								
8.	Виробництво овочей, тис. ц	119,20	117,05	114,93	112,85	110,81	108,81	106,84	104,91
9.	Виробництво плодів та ягід, тис. ц	45,22	45,74	46,27	46,81	47,35	47,90	48,45	49,01
10.	Продукція рослинництва, млн. грн.	205,41	227,09	251,06	277,56	306,86	339,25	375,06	414,64
11.	Продукція тваринництва, млн. грн.	147,62	145,96	144,31	142,69	141,08	139,49	137,92	136,37
12.	Поголів'я свиней, тис. голів	6,04	5,61	5,21	4,84	4,49	4,17	3,88	3,60
13.	Поголів'я овець та кіз, голів	1873	1997	2128	2267	2416	2575	2744	2925
14.	Інвестиції в сільське господарство, мисливство, лісове господарство, рибальство, млн. грн.	32,44	34,84	37,43	40,20	43,18	46,39	49,82	53,52
15.	Виробництво молока, т	32587,59	31876,05	31180,06	30499,26	29833,33	29181,93	28544,76	27921,50
16.	Виробництво яєць, тис. шт.	28647,51	28954,27	29264,32	29577,69	29894,41	30214,52	30538,06	30865,07
17.	Виробництво вовни, ц	10,46	10,93	11,43	11,95	12,50	13,07	13,67	14,29
18.	Кількість фермерських господарств, од.	40	41	43	45	47	49	51	53

Таблиця 3

**Прогноз основних показників економічного розвитку сільських територій
Старосамбірського району, розрахований на основі середнього абсолютного приросту**

№ п/п	Показники	Роки							
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1.	Продукція сільського господарства, млн. грн.	347,92	360,84	373,76	386,68	399,60	412,52	425,44	438,36
2.	Поголів'я великої рогатої	9,74	9,08	8,42	7,76	7,10	6,44	5,78	5,12

	худоби, тис. голів								
3.	М'ясо усіх видів у забійній вазі, т	4952,40	4930,80	4909,20	4887,60	4866,00	4844,40	4822,80	4801,20
4.	Середньорічна кількість найманих працівників, тис. осіб	5,92	5,54	5,16	4,78	4,40	4,02	3,64	3,26
5.	Кількість найманих працівників у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві, тис. осіб	0,22	0,20	0,19	0,17	0,16	0,15	0,13	0,12
6.	Виробництво зернових, тис. ц	224,92	242,84	260,76	278,68	296,60	314,52	332,44	350,36
7.	Виробництво картоплі, тис. ц	1120,38	1223,96	1327,54	1431,12	1534,70	1638,28	1741,86	1845,44
8.	Виробництво овочей, тис. ц	119,08	116,76	114,44	112,12	109,80	107,48	105,16	102,84
9.	Виробництво плодів та ягід, тис. ц	45,20	45,70	46,20	46,70	47,20	47,70	48,20	48,70
10.	Продукція рослинництва, млн. грн.	200,46	215,12	229,78	244,44	259,10	273,76	288,42	303,08
11.	Продукція тваринництва, млн. грн.	147,56	145,82	144,08	142,34	140,60	138,86	137,12	135,38
12.	Поголів'я свиней, тис. голів	5,92	5,34	4,76	4,18	3,60	3,02	2,44	1,86
13.	Поголів'я овець та кіз, голів	1854	1950	2045	2141	2237	2333	2429	2524
14.	Інвестиції в сільське господарство, мисливство, лісове господарство, рибальство, млн. грн.	32,02	33,83	35,65	37,46	39,28	41,10	42,91	44,73
15.	Виробництво молока, т	32537,40	31759,80	30982,20	30204,60	29427,00	28649,40	27871,80	27094,20
16.	Виробництво яєць, тис. шт.	28638	28932	29226	29520	29814	30108	30402	30696

17.	Виробництво вовни, ц	10,40	10,80	11,20	11,60	12,00	12,40	12,80	13,20
18.	Кількість фермерських господарств, од.	39	41	42	44	45	46	48	49

Таблиця 4

Прогноз основних показників економічного розвитку сільських територій
Старосамбірського району, розрахований на основі екстраполяції трендів

№ п/п	Показники	Роки							
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1.	Продукція сільського господарства, млн. грн.	336,0	339,9	343,2	346,3	349,0	351,5	353,8	355,9
2.	Поголів'я великої рогатої худоби, тис. голів	9,8	9,3	8,7	8,2	7,8	7,3	6,9	6,5
3.	М'ясо усіх видів у забійній вазі, т	4951,4	4929,7	4908,0	4886,5	4865,0	4843,7	4822,4	4801,2
4.	Середньорічна кількість найманих працівників, тис. осіб	6,2	6,0	5,9	5,8	5,7	5,6	5,5	5,5
5.	Кількість найманих працівників у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві, тис. осіб	0,229	0,223	0,219	0,215	0,211	0,207	0,204	0,201
6.	Виробництво зернових, тис. ц	206,49	212,33	217,49	222,10	226,28	230,09	233,59	236,84
7.	Виробництво картоплі, тис. ц	1081,7 2	1127,0 6	1168,6 3	1207,1 1	1243,0 1	1276,7 2	1308,5 3	1338,6 9
8.	Виробництво овочей, тис. ц	121,24	120,49	119,82	119,23	118,69	118,20	117,75	117,34
9.	Виробництво плодів та ягід, тис. ц	45,23	45,75	46,29	46,83	47,37	47,93	48,48	49,05
10	Продукція рослинництва,	186,81	191,20	195,08	198,55	201,69	204,55	207,19	209,62

.	млн. грн.								
11	Продукція тваринництва, млн. грн.	149,27	148,71	148,21	147,77	147,36	147,00	146,66	146,35
12	Поголів'я свиней, тис. голів	5,96	5,42	4,93	4,49	4,09	3,72	3,39	3,08
13	Поголів'я овець та кіз, голів	1766	1796	1823	1847	1869	1889	1907	1924
14	Інвестиції в сільське господарство, мисливство, лісове господарство, рибальство, млн. грн.	4,56	4,06	3,67	3,35	3,08	2,86	2,67	2,50
15	Виробництво молока, т	33377	33113	32880	32672	32483	32311	32152	32006
16	Виробництво яєць, тис. шт.	28698	29047	29401	29758	30121	30487	30859	31234
17	Виробництво вовни, ц	10,17	10,34	10,50	10,64	10,77	10,89	11,00	11,11
18	Кількість фермерських господарств, од.	41	43	45	47	49	51	54	56

Таблиця 5

Заданий часовий ряд для показників економічного розвитку сільських територій Старосамбірського району і рівняння часового тренду

№ п/п	Показники	Роки						Рівняння часового тренда
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	
1.	Продукція сільського господарства, млн. грн.	270,4	319,8	313,0	309,3	322,4	335,0	$y = 28,701 \ln(x) + 280,18$
2.	Поголів'я великої рогатої худоби, тис. голів	13,7	12,9	13,2	12,0	10,6	10,4	$y = 14,83e^{-0,0589x}$
3.	М'ясо усіх видів у забійній вазі, т	5082	5057	5018	5084	4959	4974	$y = 5106,3e^{-0,0044x}$
4.	Середньорічна кількість найманих працівників, тис. осіб	8,2	7,5	6,9	6,5	6,8	6,3	$y = -1,0257 \ln(x) + 8,158$
5.	Кількість найманих працівників у сільському господарстві, мисливстві, лісовому	0,3	0,28	0,27	0,25	0,24	0,23	$y = -0,0391 \ln(x) + 0,3046$

	господарстві, тис. осіб							
6.	Виробництво зернових, тис. ц	117,4	162,3	171,4	167,6	190,1	207,0	$y = 43,783\ln(x) + 121,29$
7.	Виробництво картоплі, тис. ц	498,9	969,3	914,8	832,4	892,7	1016,8	$y = 594,63x^{0,3075}$
8.	Виробництво овочей, тис. ц	133,0	127,2	126,1	122,2	126,2	121,4	$y = -5,628\ln(x) + 132,19$
9.	Виробництво плодів та ягід, тис. ц	42,2	42,4	43,6	43,6	44,1	44,7	$y = 41,698e^{0,0116x}$
10.	Продукція рослинництва, млн. грн.	112,5	166,1	161,1	156,4	171,2	185,8	$y = 32,915\ln(x) + 122,76$
11.	Продукція тваринництва, млн. грн.	158,0	153,7	151,9	153,0	151,2	149,3	$y = -4,2191\ln(x) + 157,48$
12.	Поголів'я свиней, тис. голів	9,4	10,6	9,5	7,4	7,1	6,5	$y = 11,519e^{-0,0942x}$
13.	Поголів'я овець та кіз, голів	1279	1525	1623	1663	1582	1758	$y = 228,27\ln(x) + 1321,4$
14.	Інвестиції в сільське господарство, мисливство, лісове господарство, рибальство, млн. грн.	21,12	68,09	2,77	2,02	3,05	30,20	$y = 24,577x^{-0,8656}$
15.	Виробництво молока, т	37203	35681	35077	35035	34039	33315	$y = -1978,8\ln(x) + 37228$
16.	Виробництво яєць, тис. шт.	26874	26576	27506	27919	27863	28344	$y = 26367e^{0,0121x}$
17.	Виробництво вовни, ц	8	8	10	10	9	10	$y = 7,9285x^{0,1278}$
18.	Кількість фермерських господарств, од.	31	31	34	37	37	38	$y = 29,34e^{0,0467x}$

У Старосамбірському районі за аналізований період (2010-2015 рр.) відбулося зростання обсягу продукції сільського господарства з 270,4 млн. грн. до 335,0 млн. грн., або на 23,89%.

За період 2010-2015 рр. у Старосамбірському районі середньорічна кількість найманих працівників зменшилася з 8,2 тис. осіб у 2010 р. до 6,3 тис. осіб у 2015 р., тобто на 23,17%. В той же час кількість найманих працівників у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві Старосамбірського району протягом 2010-2015 рр. зменшилася з 0,3 тис. осіб у 2010 р. до 0,23 тис. осіб у 2015 р., тобто на 23,33%. Таким чином, в районі спостерігається стала тенденція до падіння рівня зайнятості в районному господарстві, в тому числі й у сільськогосподарському секторі та суміжних з ним сегментах.

На Старосамбірщині за період 2010-2015 рр. відбулося зменшення валового збору зернових з 117,4 тис. ц у 2010 р. до 207,0 тис. ц у 2015 р., тобто на 76,32%.

В районі за період 2010-2015 рр. відбулося зменшення валового збору картоплі з 498,9 тис. ц у 2010 р. до 1016,8 тис. ц у 2015 р., тобто у 2,04 рази.

Також тут зберігається спадна тенденція динаміки поголів'я великої рогатої худоби: поголів'я великої рогатої худоби зменшилося з 13,7 тис. голів у 2010 році до 10,4 тис. голів у 2015 р., тобто на 24,09%.

За 2010-2015 рр. у районі поголів'я свиней зменшилось з 9,4 тис. голів у 2010 році до 6,5 тис. голів у 2015 р., тобто на 30,85%.

У Старосамбірському районі за період 2010-2015 рр. обсяг інвестицій в сільське господарство, мисливство, лісове господарство, рибальство (у порівнянних цінах 2015 року) зріс з 21,12 млн. грн. у 2010 р. до 30,20 млн. грн. у 2015 р., тобто на 43,0%.

Незважаючи на це, основними проблемними питаннями розвитку сільських територій Старосамбірського району залишаються: нездатність ринкової інфраструктури забезпечити достатній рівень заготівлі, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції; недосконалість інфраструктури та механізмів регулювання кон'юнктури аграрних ринків та підтримки цін на основні види сільськогосподарської продукції; низький рівень фінансування розвитку інфраструктури аграрного ринку; зниження родючості земель внаслідок недостатніх природоохоронних та агротехнічних заходів у землекористуванні; відсутність низько відсоткових довгострокових кредитів; брак інвестицій та інновацій, фізичне і технологічне старіння основних фондів; нерозв'язаність соціальних проблем.

Пріоритетами розвитку сільських територій Старосамбірського району є: селекція у рослинництві; підтримка виробництва продукції тваринництва і рослинництва; підтримка агропромислових утворень, які знаходяться в особливо складних кліматичних умовах; агрохімічне обстеження земель; забезпечення кадрами.

Покращити сучасний стан економічного розвитку сільських територій Старосамбірського району дозволить реалізація таких першочергових заходів:

- формування ефективно функціонуючого ринку сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства, який покликаний забезпечити дохідність виробників сільськогосподарської продукції і розвиток інфраструктури цього ринку;

- забезпечення державою виробництва життєво необхідних продуктів харчування (в обсязі, асортименті і якості, достатніх для максимального забезпечення раціональних норм споживання) з власних ресурсів національного господарства;

- забезпечення доступності інформації (створення інформаційних центрів) про ціни на ресурси і вироблену продукцію, існуючий попит і пропозицію на них, ринки збуту, нові технології виробництва сільськогосподарської продукції;

- розробка інструментів і критеріїв підтримки розвитку сільського господарства, які б забезпечили належний контроль якості продукції, модернізацію і технологічне оновлення процесів виробництва, зберігання і транспортування продукції;

- здійснення державного регулювання паритету індексу цін на сільськогосподарську продукцію і сировину.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку: [зб. наук. праць / наук. ред. П.К. Канівського та ін.] – К.: ННЦ “ІАЕ”, 2005. – С. 7-29.

2. Баланюк І.Ф. Реформування в аграрному секторі регіону / І.Ф. Баланюк. – К.: ІАЕ УААН, 1999. – 270 с.

3. Глівенко С.В. Економічне прогнозування : навчальний посібник / Глівенко С.В., Соколов М.О., Теліженко О.М. – Суми : Університетська книга, 2001. – 207 с.

4. Економічні та соціальні аспекти розвитку АПК і сільських

територій: зб. наук. пр. / наук. ред. – К., 2004. – 188 с.

5. Кириленко І.Г. Трансформація соціально-економічних перетворень у сільському господарстві України: Проблеми, перспективи / І.Г. Кириленко. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 452 с.

6. Офіційний сайт Головного управління статистики у Львівській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua>

7. Офіційний сайт Старосамбірської районної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stsrda.gov.ua>